

W.: Odpowiedź na list otwarty X. W. Czartoryskiego (Antwort auf den offenen Brief von W. Fürst Czartoryski), 1864; Z opowieści obozowych (Aus Lagererz.), in: Ostatnie słowa, 1913; Korespondencja do ks. Gyerzy Vody (Briefe an Fürst Czuzza Voda), in: S. Duzinchevici, Contribuții la istoria legăturilor polono-române în anii 1865/66, 1936; etc.

L.: B. Pawłowski, *Uwięzienie ks. A. S. w roku 1863*, in: *Bibl. Warszawska* 72, 1912, Bd. 3, S. 490ff.; J. B. Choledecki, A. ks. S. i wyprawa wołyńska w świetle akt procesu karnego, in: *Placówka*, 1919, n. 24, S. 4ff., n. 25, S. 1ff.; A. Lewak, *Rząd Narodowy 1877 r.*, in: *Niepodległość*, 1935, S. 161ff.; S. Kieniewicz, A. S. i Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie w przededniu powstania styczniowego 1860–62, in: *Ziemia Czerwińska*, 1936, S. 70ff.; *Listy Marzyniego do A. S. 1864/65*, hrsg. von S. Kieniewicz, in: *Przegląd Historyczny* 34, 1937/38, S. 301ff.; *Enc. Org.*; Hahn, 1879, 1885, 1891; Knauer (s. S.–Kodeński A.); W. Enc. Powsz. PWN; W. Ilustr. Enc. Gutenberga; Wurzbach (s. unter Sapieha–Kodeński Leo); W. Koziebrodzki, *Repertorium czynności Galicyjskiego sejmiku krajowego ... 1861–83*, 1885, s. Reg.; T. Łopuszański, *Pamiętnik C. K. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego 1845–94*, 1894, s. Reg.; F. K. Gawroński, *Konfederacja Narodu Polskiego w 1876 r.*, 1909, S. 5, 25, 87ff.; I. Panenkowa, *Walka Galicji z centralizmem wiedeńskim*, 1918, S. 23, 101, 112, 114, 122, 132, 163ff.; S. Kieniewicz, A. S. (1828–1903), 1939; K. Chłędowski, *Album fotograficzne*, bearb. und hrsg. von A. Knot, 1951, S. 85ff.; S. Kieniewicz, *Galicja w dobie autonomizacji (1850–1914)*, 1952, s. Reg.; J. Lam, *Wybór kronik*, 1954, s. Reg.; K. Chłędowski, *Pamiętniki*, hrsg. von A. Knot, 1–2 (= *Pamiętniki i wspomnienia*, Ser. 1, 1|1–2), 2. Aufl. (1957), s. Reg.; F. Persowski, *Przemysł pod rządami austriackimi 1772–1918*, in: *Tysiąc lat Przemysła* 2, 1974, s. Reg. (M. Tyrowicz)

Sapieha Leon Fürst, Politiker und Landwirt. * Warschau, 18. 9. 1802; † Krasiczyn, Bez. Przemysł (Galizien), 9. 10. 1878. Vater des Vorigen, Großvater des Folgenden; nach landwirtschaftlichen Stud. in England war er ab 1825 als Verwaltungsbeamter beim Bergwesen im Kg. Reich Polen tätig. Wegen Beteiligung am Novemberaufstand 1830 emigrierte er nach London; danach ließ er sich als Landwirt in Galizien nieder und bewirtschaftete ab 1836 das Familiengut in Krasiczyn, das er zu einer Musterwirtschaft machte. S. gründete in Lemberg (L'viv) das Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie (Galiz. Landwirtschaftsges.) und war 1845–61 dessen erster Präs. Ein Gegner des poln. Aufstandes von 1846, spielte er eine wichtige Vermittlerrolle zwischen den österr. und den nationalen Behörden in Wien und Lemberg sowie als Berater Stations, des Gouverneurs von Galizien; am Slawenkongress in Prag, 1848, leitete er die ruten. Sektion und propagierte die Einigkeit zwischen Polen und Ruthenen in Ostgalizien. S. war Gründer des Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie (Galiz. Landeskreditges.), 1842, der Galicyjska Kasa Oszczędności (Galiz. Sparkasse), 1844, und der Höheren Landwirtschaftlichen Schule in Dublany (Dubljany), 1854. 1856 initiierte er das Eisenbahnbauprojekt Dębica–Lemberg (Karlsruhe–Lemberg) und

beteiligte sich an der Gründung der Eisenbahnlagen nach Brody und Czernowitz (Černivci). Er baute auf seinen Gütern eine Holzind. auf, produzierte Pflüge, betrieb Ziegelbrennereien und Bierbrauereien sowie eine Branntweinerzeugung und züchtete Schafe. Als Initiator von diversen Landwirtschaftsges. förderte er den Getreideexport. S., der großen Einfluß auf die österr. Innenpolitik hatte, übte zahlreiche Funktionen aus, u. a. war er 1861–75 Landmarschall von Galizien und Präs. des galiz. Landesausschusses, ab 1861 Herrenhausmitgl. Durch die Transaktionen Offenheims v. Pouteuxin (s. d.) erlitt er große Vermögensverluste und zog sich 1875 aus dem polit. Leben zurück.

L.: B. Zawadzki, *Ks. L. S.*, in: *Kłosy*, 1878, S. 315f.; P. Stebelski, *Lwów w 1848 r.*, in: *Kwartalnik Historyczny* 23, 1909, S. 334, 343, 351, 508, 515f., 519, 534, 546, 551; Hahn, 1867, 1873; Knauer (s. S.–Kodeński L.); W. Enc. Powsz. PWN; Wurzbach (s. S.–Kodeński L.); Cz. Bogdalski, *Mowa żałobna na cześć L. ks. S.*, 1878; H. Lasota, *Krótkie wspomnienie w rocznicę zgonu ks. L. S.*, 1879; F. K. d'Abancourt, *Era konstytucyjna austro-węgierskiej monarchii od 1848 do 1881 r.*, 1881, S. 28f., 153, 158; W. Koziebrodzki, *Repertorium czynności Galicyjskiego sejmiku krajowego ... 1861–83*, 1885, s. Reg.; W. Ostrożyński, *Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie ... 1892*, S. 62, 65, 67, 74, 97, 99, 117, 363ff.; T. Łopuszański, *Pamiętnik C. K. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego 1845–94*, 1894, s. Reg.; *Beschreibender Kat. des k. k. hist. Mus. der österr. Eisenbahnen*, 1902, S. 210ff.; B. Łoziński, *Galicyjski Sejm Stanowy*, 1905, s. Reg.; L. Dębicki, *Portrety i sylwetki z XIX stulecia* 2|2, 1907, S. 45ff.; K. Bartoszewicz, *Dzieje Galicji jej stan przed wojną i „Wyodrębnienie“*, 1917, S. 42ff., 50, 55; I. Panenkowa, *Walka Galicji z centralizmem wiedeńskim*, 1918, S. 15, 41, 85f., 135, 160f., 166f., 194, 202; W. T. Wisłocki, *Kongres Słowiański w 1848 r. i sprawa polska*, 1927, s. Reg.; S. Kieniewicz, *A. Sapieha (1828–1903)*, 1939, s. Reg.; K. Chłędowski, *Pamiętniki*, hrsg. von A. Knot, 1–2 (= *Pamiętniki i wspomnienia*, Ser. 1, 1|1–2), 2. Aufl. (1957), s. Reg.; *Slovanský Sjezd v Praze roku 1848. Sbirka dokumentů*, hrsg. von V. Žáček, 1958, s. Reg.; J. Demel, *Stosunki gospodarcze i społeczne Krakowa w latach 1853–66*, 2 (= *Bibl. Krakowska* 112), 1958, s. Reg.; O. Knauer, *Österr. Männer des öff. Lebens von 1848 bis heute*, 1960; F. Persowski, *Przemysł pod rządami austriackimi 1772–1918*, in: *Tysiąc lat Przemysła* 2, 1974, s. Reg. (M. Tyrowicz)

Sapieha Władysław Leon Fürst, Landwirt. * Krasiczyn, Bez. Przemysł (Galizien), 30. 5. 1853; † Lemberg (L'viv), 29. 4. 1920. Sohn des Politikers und Landwirtes Adam S. Fürst S. (s. d.), Enkel des Vorigen; stud. 1871–76 an der Univ. Lemberg Jus; 1877–82 war er als Beamter bei der Statthaltereie in Lemberg, daneben 1880–82 als Koär. bei der Bez.Hauptmannschaft Lemberg tätig. Übernahme von seinem Vater den 18 000 ha umfassenden Familienbesitz in Krasiczyn und wurde bald als ausgezeichnet, fortschrittlicher Landwirt und Forstmann bekannt. 1878–1920 war er Kuratoriumsmitgl. des Nationalinst. Ossolineum in Lemberg, 1883–89 und 1908–14